

Stoletje profesorja Švikaršiča

Neznansko daleč se zdi 13. februar leta (takrat še gospodovega) 1885, ko je v Žvabiču pri Pliberku v Podjurski dolini na Koroškem privekal na svet učitelju in organistu Gregorju in materi Jerici sin Zdravko Švikaršič. Toda ob jubileju profesorja, ko smo ga obiskali, smo se na vse načine prepričali, da so tisti časi – tudi najbolj rosná mladost, v njegovem spominu zapisani za vse veke z jasnimi črkami, saj dogodka opisuje tako natančno, pri čemer datume stresa iz rokava, da človek kar ne more verjeti.

Ko je oče zamenjal službo pri Božjem grobu pri Pliberku so se preselili v Kazaze in tam je jel hoditi v ljudsko šolo. Ker je mati imela nekaj dote in so se bali, da bi denar propadel sta starša kupila hišo v Šenthljubi pri Rineku, kjer je nadaljeval šolanje. Ker je bila ta šola popolnoma nemška enorazrednica, ga je oče prešolal v Šmihel nad Krko. Nato se je daljnega leta 1839 vpisal na učiteljske v Celovcu in s ponosom pove, da je v zadnjem, četrtem letniku že poučeval po štiri ure na teden v deželni kaznilnici v Celovcu ljudskošolske predmete, hkrati pa je že igral tudina orgle. Po maturi je 7. julija 1904 dobil službo učitelja v Šmihelu.

Iz tistega časa ne pozabi omeniti dobrega prijatelja, tudi učitelja Jakoba Kovačiča, ki ga je spodbujal,

– Ob visokem jubileju je »stoletnika« obiskala tudi delegacija KS Galjeveca, kjer živi in mu iskreno čestitala.

da bi se koroški slovenski šolniki neke sestrili, da bi se bolj spoznali. Do takega sestanka je tudi zares prišlo, na kar pa so oblasti strogo reagirale: s posebnimi dekreti so vse premestili. Zdravko Švikaršič je prišel učiti v Selet nad Borovljami, kjer sta bili pod isto streho dve šoli, slovenska in utrakvistična, vendar je bilo v njej pol manj učencev.

V Seletu je bila v istem poslopiju kot šola tudi gostilna in v njej so fantje pogosto radi zapeli, čemur je on vedno rad na moč strastno prisluhnil in takrat se je v njem vnela ljubezen do koroške pesmi. Leta 1905 so ga premestili na Jezersko, tam se je oženil z Nežiko, hčerjo kmeta Skubra in začel je zapisovati pesmi, ki jih je slišal peti pri Selanih. Pesmi so nato

Profesor Zdravko Švikaršič pri 100 letih pravi: »Kakšnih posebnih težav nimam, le berem z lupo, če je bolj medel tisk ali pisava na porumenelih papirjih«, in nadaljuje: »imel sem pri sedemdesetih letih manjšo operacijo, ampak od takrat je minilo že 30 let.« (Foto: Danilo Hinič)

izdali v več zvezkih, pesmi je nekaj manj kot sto, izšle pa so pri Glasbeni matici v Ljubljani. In ponosno je profesor Švikaršič odet v plašč sedel za klavir in zaigral svojo najljubšo pesem Oj te mlinar, in po tem ni pozabil povedati, da za klavir sede vsak dan.

Med prvo svetovno vojno so ga na naboru potrdili šele tretjič, ker je imel težave z želodcem, a kljub temu mu je strogi oficir zabrusil, kako boste pa jedli surov krompir na fronti v Galiciji. A ni odšel tja, ampak na oficirsko šolo v Gorico, od tam ga je rešil njegov dober prijatelj odvetnik dr. Podgornik, tako da so ga premestili na Jezersko z izgovorom da je na občini na Jezerskem nujno potreben tajnik.

V zakonu so mu rodili štiri otroke, vendar je dva še kot otročiča vzela škrlatinka, medtem ko njegovi hčeri Ljuboslava in Marija živita še danes skupaj z njim na Livadi 6 v Ljubljani in kot je dejal živijo umirjeno in še, da lepo skrbita zanj.

Enajst let je nato poučeval glasbo v Kranju, do leta 1946 ko so ga upokojili, pa tudi glasbo na dekliški gimnaziji in učiteljsku v Ljubljani. Čeprav je v zasluženem pokoju že zelo dolgo pa še vedno vneto preučuje koroške pesmi, ki jim je posvetil dolga desetletja življenja, prežetega s ponosom koroškega Slovenca.

Čil in zdrav je videti profesor Švikaršič na svojo stoto pomlad in ko sva se razšla, je na njegovem obrazu zasijal hudomušen in topel nasmešek, kot sonce, ki je zunaj že topilo sneg dolge zime.

DANILO HINIČ

opravi igralsko šolo Milana Skrbinška. Kdo ve, kam bi ga zaneslo življenje, če ne bi v Trstu požgali narodnega doma, saj Albert Širok pravi, da se kar ni mogel odločiti med poklicem učitelja in igralca.

Zaradi svoje slovenske miselnosti je v času vse močnejšega fašizma zanj postalo v Trstu prenevarno in leta 1930 mu je z ladjo uspelo pobegniti v Split in od tam v Ljubljano, kjer so mu na prosvetnem oddelku banske uprave že pripravili delovno mesto. Tam je nato deloval s pisateljem in dobrim prijateljem Jožetom Ribičem. V tem času pa je že sodeloval z mladinsko matico, ki je izdajala časopis Mladi rod.

Nato so zopet prišla težka leta – druga svetovna vojna. V tistem težkem času ga je pot zanesla celo do

– K visokemu jubileju – 90-letnici, Albertu Široku iskreno čestitajo tudi družbenopolitične organizacije in KS Milan Česnik.

Boke Kotske, kamor je prišel s skupino padalcev stare jugoslovanske vojske, ki ni hotela nič slišati o kapitulaciji. Ko se je od tam vrnil v Ljubljano so Italijani najprej zaprli Karla, mladinskega pisatelja, nato še njega. Brata so kot talca ustrelili v Dragi pri Begunjah, on pa je konec vojne dočkal v koncentracijskem taborišču v Abruzzu v Italiji. Tam sta se spoznala z igralcem Stanetom Severjem, ki mu je edinemu uspelo pobegniti iz tamkajšnjega taborišča.

Po vojni se je za Alberta Široka začelo vsestransko plodno obdobje življenja. Od leta 1966 do 1976 je bil urednik Obzornika, ki ga je začela izdajati Prešernova družba, medtem je napisal knjigo Moj pogovor s Cankarjem, poleg tega pa je veliko prevajal iz italijanščine in nemščine. Že pred drugo svetovno vojno je napisal komično opero Kazanova, ki so jo postavili na oder v Mariboru.

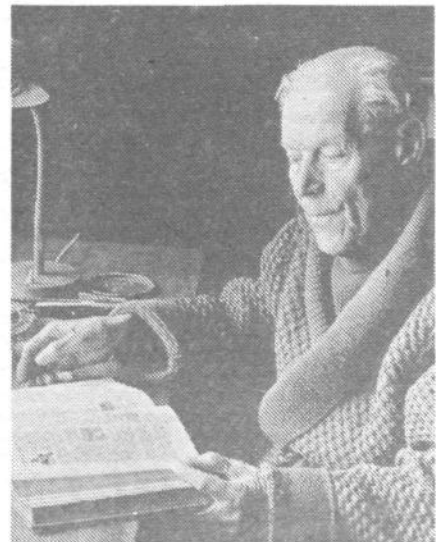
Ko sva govorila o Cankarju, je s ponosom pripovedoval, da je imel, ko so živeli še v Trstu, veliki pisateljski predavanja z naslovom Očiščenje in pomlajenje, kateremu je tudi on prisluhnil z velikim zanimanjem. Zaradi Cankarjeve svobodomiselnosti je med predavanjem ob njem sedel cenzor, ki je kar sproti krčil pripravljeno predavanje. Ko so bile za cenzorja besede naenkrat preveč svobodne oziroma ostro naprejene, je v dvorani zmanjkalo toka in po prekinitvi je Cankar moral temeljito skrajšano predavanje brati pri svečah.

Še bi Albert Širok pripovedoval ob jubileju o pestrem življenju, vendar je prišel čas kosila, in tako kot sleherni dan se je odpravil proti Smrekarjevemu hramu na obed, lepo previdno in počasi s pipico v ustih, z neločljivo spremljevalko.

D. H.

Albert Širok 90-letnik

V skromnem podstrešnem stanovanju na Jamovi cesti blizu Inštituta Jožef Stefan živi poln spominov na plodno življenje Albert Širok, ki se je rodil 22. 2. 1895 v Kozani v Goriskih Brdih. Oče je bil ravnatelj Cirilmetodove šole v Trstu, mati pa posestnica v Brdih. Šel je po očetovih stopinjah, šolal se je v Gorici, od koder so se med prvo svetovno vojno umaknili v Trst, študij pa je dokončal v Ljubljani. Po prvi vojni je poučeval v slovenskih šolah v Trstu, Bazovici, Šklednju in nazadnje v Katinari. Do leta, ko so v Trstu požgali narodni dom je igral v vseh igrah, ki so jih uprizarili in s ponosom se spominja, da je

Obsežno je delo Alberta Široka – knjiga je njegova neločljiva sopotnica. (Foto: D. H.)

Iz velikih dni boja za naše življenje

UTRINKI IZ LETA SVOBODE

»Osvoboditev sem dočakala v Ljubljani«

Veliko je stvari, katere so šle mimo nas, ali pa smo jih enostavno zamudili zato, ker smo se pač prepozno rodili. Naša generacija ne bo imela nikdar več možnosti podoživeti 9. maja 1945. Vse ohranjene fotografije in filmski zapisi ter spomini nam to vzdušje lahko le orišejo, pravega vzdušja in zanosa, ki pa je takrat vladalo v zraku ne bomo nikdar resnično dojeli.

Mima Purkart je aktivna družbenopolitična delavka in trenutno predsednica pododbora MA OF Velike Lašče – Barje. Osvoboditev je pričakala v Ljubljani.

Blizal se je 9. maj 1945. V Kladezni ulici smo že nekaj dni prej šivali zastave. Povezana sem bila tudi z bivšimi zaporniki. Že nekaj dni pred 9. majem se je v zraku dobesedno čutilo neko vznemirljivo praznično razpoloženje. Pri sosedovih so imeli radio, sem smo vseskozi hodili poslušat novice in tako bili z njimi na tekočem. Na gradu se je slišalo že streljanje, pripravljala se je cela Ljubljana.

To noč skoraj nismo nič spali. Takoj ko se je zdanilo smo se potrebno opremili in odšli. Pri teti smo potrgali vse okrasno cvetlično grmičevje in

Mima Purkart (prva z desne) ob osvoboditvi, 9. maja 1945 na slavnostnih ljubljanskih ulicah.

V Ljubljano je prišla že januarja 1944. Mednarodni Rdeči križ je organiziral transport zapornikov po Severni Italiji in med njimi je bila tudi Mima, saj je bila zaprta v Benetkah. S transportom so morali pohiteti, sicer bi jih zajeli Nemci in jih utegnili poslati v nemška taborišča, kjer bi jih čakalo še hujše trpljenje. Mima se svobode takole spominja:

»Ko sem prišla v Ljubljano sem morala k sorodnikom v Kladezni ulici v Trnovem. Domov v Velike Lašče se nisem upala. Sorodniki so bili »naši« ljudje, aktivni pripadniki OF. Njihove velike dejavnosti takrat nisem popolnoma spoznala, saj mi niso mogli v celoti zaupati zaradi velike konspiracije, toda kljub temu sem jim tudi sama veliko pomagala.

Ko sem prišla k njim, sem bila prepričana, da bom tu srečala tudi mamo. Toda žal, pred petimi dnevi so jo aretirali. Teta je takoj naslednji dan napolnila kanglico s hrano in poslala bratranca po vseh ljubljanskih zaporih, toda nikjer niso vedeli zanj. Ostalo mi je upanje, da se ob koncu vojne sigurno srečava, podobno tudi nisem vedela za usodo bratov Marjana in Jožeta.

cvetje. Ob osmih zjutraj je bila vsa Ljubljana na ulicah. Prihajali so prvi partizani. Posipavali smo jih s cvetjem, poljubljali, vneto pozdravljali. Z njimi smo hodili po ljubljanskih ulicah, prepevali in se veselili.

V tem nepopisnem veselju pa sem neprestano pogledovala po ulicah in upala, da bom vendarle ugledala mamo in brata, saj o njih nisem imela nobenih vesti že skoraj leto dni.

Zaman sem jih iskala. Veselje je moralo miniti brez njih. Čez nekaj dni sem izvedela, da so v Zagrebu ustaši v svojem poslednjem divjanju ubili na ulici brata Marjana na predvečer svobode, brat Jože je padel v kazenskem bataljonu na ruski fronti. Tudi za mamo smo slutili, da ni več živa in kmalu izvedeli, da je padla na Sv. Urhu kot žrtev domobrancev.

Tako se spominja Mima Purkart. Veselje jo je navdajalo z veliko žalostjo, saj je izgubila svoje tri najdražje. Pa vendarle, spoznanje da je svoboda jo je gnalo naprej in v izgradnji domovine je žrtvovala še veliko dni in celo let. Po izjavi Mime Purkart pripravi Mojca Černe

Kulturni telegrami

Zveza kulturnih organizacij Slovenije je v 67. številki kulturnega poročevalca objavila Razpis za podelitev Linhartovih, Ažbetovih, Gallusovih in Trubarjevih priznanj. Predloge za ta priznanja pošljite do 20. marca na občinsko Zvezo kulturnih organizacij – le-ta jih mora z obrazložitvijo posredovati ZKOS- do konca marca.

KPD BARJE

Potem ko so v nabito polni dvorani predstavili krajanom potopis nabiralne akcije za dom, ki je res lepo preurejen, so predlagali Zvezi kulturnih organizacij, da priredi na Barju revijo gledaliških skupin, saj so vsi člani dramske skupine pripravljeni sodelovati. Z obžalovanjem pa so morali odkloniti ponujeno revijo pevskih zborov, ki išče zdaj na stečaj odprta vrata pripravljenosti, da bo v evropskem letu glasbe revija pevskih zborov v domačem kraju.

KUD BREZOVICA

Neradi zaupajo svoje načrte, saj imajo s programiranjem slabe skušnje. Zapisalo se je, da bodo posneli ploščo, pa se je zataknilo pri denarju. Kljub temu je ugled tega pevskega zbora velik, saj je prekorajčil občinske in republiške meje.

DPD SVOBODA BRDO VRHOVCI

Izvrstni ženski pevski zbor, nadarjeni igralci, privlačen oder in hvalježno domače občinstvo so zagotovilo, da se bo v tem kulturnem domu še marsikaj slišalo in videlo.

KUD DOLOMITI DOBROVA

Znajo trdo delati, pa se tudi poveseleti. Skratka: skupaj držijo. Pred kratkim so organizirali nastop mešanega in moškega pevskega zbora v kulturnem društvu Podpeč Preserje.

KUD POLHOV GRADEC

25 članov folklorne skupine, ki ima v načrtu izvirne polhograjske plesne in noše, na programu pa koroške plesne – še vedno išče mentorja. Vadijo vsak torek in četrtek od 20 do 22.

KD RAKITNA

Mladi samorastnik Đorđe Georgijev se je predstavil krajanom s svojimi občutenimi človeškimi in živalskimi podobami ter »mrtvimi stvarmi«: drevesi, njivami, orodjem in posodjem. Slikarjeve intuitivno zapisane izpovedi »prevzemajo gledalca s svojo privlačnostjo« je zapisal v priložnostni katalog prof. Marjan Tršar. V katalogu je kratek oris avtorjeve življenjske poti, ki se je začela v vasi Božica v Srbiji. Leta 1979 je začel svojo pot slikarja samorastnika. Njegova dela obujajo spomine na otroška leta. Kmečko življenje, opravila, navade in običaji so motivi, ki jih srečujemo v njegovih delih. Samostojno je razstavljal 9 krat, sodeloval je tudi na osmih skupinskih razstavah, med drugim tudi v Švici.